

Belgian Renovation Week - DAY 3

#### **RENOVATION AND CIRCULAR ECONOMY**



Materials At The Heart Of The Transition Towards A Sustainable City

# Zinneke: an Exemplary Circular Economy Project

17th of January 2024

Myriam STOFFEN Zinneke – Roto – Ouest

# **PRESENTATION OF THE SPEAKER**

Myriam Stoffen has been working for 13 years as a researcher and deputy lecturer at the Vrije Universiteit Brussel in the field of culture and urban studies. From 2005 to 2020, she has been the director of Zinneke, a Brussels based association which, through particular social artistic work methods, sets up projects of cocreations between artists, residents, associations, schools and all kinds of urban actors. From 2015 to 2021, she coordinated the renovation project of the Masui site for Zinneke. Actually, she is involved in various initiatives reflecting on and experimenting with commons.

In 2017, the Brussels based social-artistic organisation ZINNEKE, started a largescale renovation project of a 4.000 m2 site. The challenge was 4-fold: preserve as much as possible the existing buildings, maximise the reuse of materials at all levels of the renovation, develop the architectural concept through a process of co-creation and execute the works by construction companies in cooperation with young apprentices. Time to share some concrete methodological and procedural tips, attention points in the process and structuring principles aiming to inspire and motivate professionals and non-professionals dealing with construction works in one way or another.

# **PRESENTATION OBJECTIVES**

Through a concrete experience of renovation with reuse materials, share some

- concrete methodological and procedural tips
- attention points in the process
- insights in structuring principles

in order to inspire and motivate professionals and nonprofessionals dealing with construction works in one way or another

# CONTENT

- I. The Masui project
  - Zinneke & the Masui site
  - Renovation project
  - Co-creation team
- II. Renovate with reuse
  - #1 Preserve, care and repair
  - #2 Co-create (incl. regulation)
  - #3 Some examples
- III. What we learned

# I. The Masui project

# - Zinneke & the Masui site -





# The art of creating shared spaces

# Zinneke, in a nutshell...

- (1) An urban project
- (2) through social artistic practices
- (3) built with inhabitants of diverse neighbourhoods of Brussels
- (4) in collaboration with local network of organisations and actors
- (5) through an intensive process of 1.5 year of encounter, cooperation and co-creation with



(6) with a Parade in public space as the most known result











































# In 2013, Zinneke finds its homebase

The other Designation of the local division of the local divisiono

NUMPER A





#### MASUI (aka "le château") former printing office tax stamps Ministry of Finances "Atelier du Timbre"



cc Sa







- Renovation project -



#### 1 site, 6 buildings



± 4.000m<sup>2</sup> Offices, prod centre, stock Mat.O.S., multifunctions



Z centre, social artistic incubator, *third space* 

Challenges

- 1. Maximum preservation of the existing (reincarnation design)
- 2. Foster <u>reused materials</u> in <u>large-scale</u> renovation works
- 3. Explore the integration of reuse in <u>Public Procurements</u> (PP's)
- 4. <u>Co-design</u> (and co-execute) the project (pluridisciplinary team)
- 5. <u>Open programme</u>, in constant <u>evolution</u> & <u>reversible</u> over time
- 6. Execute a part of the works by the Z teams (a.o. in training)
- 7. <u>Maintain of activities</u> and Z teams on site <u>during the works</u>

# - Co-creation team -



Brussels, 1928, materials are carefully salvaged during the demolition of the Palais Granvelle. The demolition site as a salvage yard... © KIK-IRPA, cliché A105361

#### Zinneke teamed up with ROTOR, a Brussels based organisation of reuse experts



After an open call, OUEST Architecture was selected as third partner 26



### The start of a (sometimes) difficult, but (very) exciting collaboration



### With a project room



the plan printed on a table



# a roughly crafted maquette



### lots of organised & spontaneous reflections



and an on-site metal workshop & workers

# II. Renovate with reuse

## - #1 Preserve, care, repair & source materials -



#### 94% maintained

6% of out-flux = external reuse, recycling, waste 12% of in-flux = reuse



### Explore and know your building



#### Inventory of all reusable building materials
#### Legend **Reuse ability Dismounting difficulty** Toxicity **Dismounting phase** Packing Other Before strip-out No Packing (?)I Unkown $\star\star$ Certainly Pallet Test necessary Possible destination × Likely Not toxic Plastic Wood Simple 5 **Original location** 0 Main strip-out (11) wrapping crate Toxic risk л К Possibly $\langle \rangle$ Advanced Item dimensions Plastic Container crate Q Problematic Toxic ➋ After strip-out Hard (111) Joined data Carton box Other P





# Care and repair

# Where to source materials?



# - #2 Co-create, also with regulation -

" In our time, measurement means nothing more than precision and objectivity. Our ideal exchange is impersonal. Consumers rarely lay eyes on the owner or producer of the items they buy; traders and brokers may never even see the products they are dealing in. Interpersonal trust is an important element of some of these transactions, but they are even more dependent on faith in impersonal technological and regulatory mechanisms that ensure that scales read the right weight and boxes are honestly labelled."

> Theodore M. Porter. La confiance dans les chiffres. La recherche de l'objectivité dans la science et la vie publique [Trust in Numbers: The Pursuit of Objectivity in Science and Public Life]. Paris, Les Belles Lettres, 2017 (1995 pour l'éd. originale en anglais), p. Xxiii.











ON-SITE INVENTORY A detailed inventory of the elements and materials already present on the site was drawn up.

### RE-USE PLAN We identify generic materials that recur in the project or materials that are very specific to the layout plan or building in which they are located.

DESIGN OF NEW WORK PROTOCOLS (Specifications, technical sheets, logistics concept, etc.)



# Make things concrete and tangible

Supply and installation of materials from the stable professional reuse sector



Use of materials purchased by the the client

# with a small exhibition





cc Delphine Math

47

		_				-		
projet	PROJET Z							
document	METRE RECAPITULATIF - LOT ARCHITECTURE							
date	2/10/19							
auteur	OUEST ARCHITECTURE - JH / MM							
NR ART	DESCRIPTION - FR	1	QUANTITE	UNITE	OFFRE			
NIC ART.	DEGORFING - IN	TYPE		EU	MATERIEL	POSE	M-D	SUBTOT
			HH	EH	MATERIEL	PUSE	M+P	SUBTUT
00	INSTALLATION DE CHANTIER							
03.04.42.A	CONDITIONNEL - injections et cuvelage de parois en cave	QP / VH	1,00	<i>m</i> 2			-€	-€
03.06.10.A	Plateforme d'exposition en toiture - acier galvanisé > voir poste 05.09.10.A	PM	0,00					
03.06.10.B	Structure pour terrasse extérieure - exécuté par MOA	PM 0,00						
03.06.10.C	Structure pour terrasse « fumeur » en toiture - acier galvanisé > voir poste 05.09.20.A							
03.06.11.A	Poutrelles pour nouvelles ouvertures dans maçonnerie	QP / VH	4186,76	kg	- €	- €		- €
03.06.11.B	Plats métalliques constructif - limons pour escaliers	QP / VH	340,05	kg			- €	- €
03.06.12.A	Colonnes métalliques	QP / VH	36,61	kg	- €	- €		- €
03.06.12.B	Profilés métalliques - adaptation charpente métallique	QP / VH	201,37	kg	- €	- e		- €
03.06.51.A	Peinture R120 des profiles en acier.	QP / VH	122,80	mc			-€	-€
03.12.34.A	Isolation thermique à l'interieur en verre cellulaire - collé - 160 mm	QF / FH	47,79	<i>m</i> 3			-€	-€
03.14.41.A	CONDITIONNEL - renforcement charpentes bâtiment C	QP / VH	1,00	mc			-€	- €
03.14.41.B	Double gite 8/23 pour ouverture en mur non porteur - sauvegarde moulures	QF / FH	20,40	mc			-€	- €
03.14.42.A	Plancher / toiture en ossature bois 7/18 à 40 cm + OSB III	QF / FH	69,10	<i>m</i> 2			- C	- €
03.14.44.A	Façade en ossature bois - 3,5/15 à 40 cm + OSB III	QP / VH	40,24	<i>m</i> 2			- C	- €
03.15.11.A	Linteau préfabriqué - hauteur variable	QP / VH	25,80	mc			- €	- €
03.15.11.B	Linteau préfabriqué a maçonner dans mur existant comme appui pour poutre métallique	QP / VH	9,00	pc			- €	- €
03.15.81.A	Couvre cheminée en béton - après démolition partielle de la cheminée	QP / VH	6,00	рс			- €	- E
05	ELEMENTS DE TOITURE ET D'EVACUATION DES EAUX DE TOITURE		0					
05.00.01.A	Percements dans toiture en tuiles pour passage de Techniques Speciales	QP / VH	5,00	рс			-€	-€
05.00.01.B	Percements dans toiture en ardoises pour passage de Techniques Speciales	QP / VH	5,00	рс			-€	-€
05.00.01.C	Percements dans toiture en zinc pour passage de Techniques Speciales	QP / VH	10,00	рс			-€	
09.02.14.A	Chape flottante à base de ciment - 60mm	QF / FH	59,94	<i>m</i> 2			-€	
09.03.11.A	Sol en beton poli - 120 mm	QF / FH	173,10	<i>m</i> 2			-€	
09.03.31.A	Revetement de sol - sol epoxy - couvrement du sol existant	QP / VH	200,05	<i>m</i> 2			-€	
09.03.31.B	Reparation ponctuel dans sol en terrazzo - sol epoxy	QP / VH	17,00	<i>m</i> 2			-€	
09.04.17.A	Repose des carreaux de sol existant - carrelages déposés - voir poste 01.09.41.B	QF / FH	97,90	<i>m</i> 2		- €		
09.04.18.A	Revetement de sol - carrelage anti-dérapant	QF / FH	55,84	<i>m</i> 2			-€	
09.05.11.A	Revêtement de sol – plancher de reemploi à poser sur sol existant	QF / FH	281,03	m2		- €		
09.05.11.B	Plancher de reemploi à poser après enlèvement de sol existant	QF / FH	22,54	m2		- €		
09.07.11.A	Plancher surelevé en bois	QF / FH	64,10	<i>m</i> 2	• €	• €	-€	
09.08.10.A	Plinthes en carrelages de reemploi	QP / VH	141,80	mc		- €		
09.08.61.A	Plinthes en MDF peint	QP / VH	541,06	тс			-€	
09.11.11.A1	Sablage, Poncage, Reparation et traitement d'un escalier existant en bois	FF / SOG	1,00	pc			-€	
09.11.11.A2	Alternative: peinture d'un escalier existant en bois - DEMANDE DE PRIX A TITRE INFORMATIF	FF / SOG	1,00	рс			-€	
09.11.21.A	Escalier interieurs en acier laqué, marches en bois - puits de lumière	QF / FH	4,00	pc			-€	
09.12.11.A	Reconstruction d'escalier en marches de pierre démontés - voir poste 01.04.51.A	FF/SOG	1,00	рс		- E		

# with a flexible bill of quantities

#### 1.5 Methode voor de bepaling van de prijzen - Elementen inbegrepen in de prijs

#### 1.5.1 Algemene beginselen

Onderhavige opdracht is een gemengde opdracht:

- een deel van de werkzaamheden tegen prijslijst voor posten met de vermelding "Verwachte hoeveelheid" (V.H.);
- een deel tegen globale prijs voor wat de andere posten betreft, vergezeld van de vermelding "forfaitaire hoeveelheid" (FH).

De aard van de desbetreffende posten wordt vermeld in de samenvattende opmetingen.

Elke meetpost maakt ook onderscheid tussen:

- de kosten van de levering (exclusief alle andere kosten);
- de kosten van installatie, met inbegrip van arbeid, alle mogelijke bijkomende diensten en leveringen (bekabeling en buizen, leidingen, afsluit- of regelklep, enz.), transport, aansluiting, inbedrijfstelling en alle andere kosten, met inbegrip van algemene en financiële kosten en winst (deze laatste worden verdeeld over de verschillende posten in verhouding tot hun belang).

De uit hoofde van deze opdracht gegunde prijzen zijn uitgedrukt in euro.

Overeenkomstig art. 29 van het K.B. van 18 april 2017, omvatten de prijzen alle belastingen van welke aard dan ook, met uitzondering van de btw (het tarief wordt afzonderlijk vermeld in de offerte van de inschrijver).

De prijzen omvatten alle andere kosten, maatregelen en lasten van welke aard ook, die inherent zijn aan de uitvoering van het opdracht (in het bijzonder deze bedoeld in art. 32 van het K.B. van 18 april 2017).

### 1.5.2 Bijzondere bepalingen inzake hergebruik

Met betrekking tot hergebruikte goederen wordt de samenvattende opmeting georganiseerd volgens de volgende beginselen:

(i) Bepaalde posten hebben betrekking op hergebruikte goederen die niet door de opdrachtnemer zullen worden verworven en waarvoor bijgevolg geen aankoopprijs in de opmeting hoeft te worden vermeld. Dit zijn leveringen die:  hetzij van de gerenoveerde gebouwen afkomstig zijn, zullen worden ontmanteld<sup>1</sup> en hergebruikt op de site;

In dat geval mag de inschrijver alleen de prijs van de installatie van de betrokken leveringen vermelden.

 sommige posten hebben betrekking op hergebruikte goederen die door de aannemer moeten worden verworven en geïnstalleerd. Deze situatie heeft alleen betrekking op perceel 1.

In dat geval vermeldt de inschrijver zowel de aankoopprijs als de prijs voor de installatie van de leveringen.

De aanbestedende overheid heeft de prijsmarge vermeld waarbinnen de betrokken leveringen over het algemeen op de markt voor hergebruik worden verkocht. De vermelding van de veronderstelde kosten van dergelijke hergebruikte goederen is niettemin <u>Indicatief</u>. Het staat de inschrijvers dus vrij de prijs te bepalen van de hergebruikte goederen die zij willen aanschaffen, zonder gebonden te zijn aan de door de aanbestedende overheid ter informatie vermelde prijsmarge.

De door de aanbestedende overheid verlangde leveringen voor hergebruik zijn op ieder moment van het jaar algemeen beschikbaar op de markt voor hergebruik voor een prijs binnen de door de aanbestedende overheid aangegeven marge. De aanbestedende overheid wenst de opdrachtnemer echter niet het risico op te leggen dat verbonden is aan de onmogelijkheid om tijdens de uitvoering van de opdracht leveringen voor hergebruik te verkrijgen tegen een prijs die binnen de door de aanbestedende overheid aangekondigde marge ligt. De aanbestedende overheid heeft daarom een herzieningsclausule opgenomen (zie 2.11).

# using administrative specs allowing flexibility during the works

# - #3 Examples & tips -

# Case reuse #1 – The rear façade

Reuse, a professional suppliers' market



48

66

hout

### Ramen



4195	*	111	187	PVC	bruin	bruin	nieuw	1	€ 350
4194	*	168	37	PVC	wit	grijs	nieuw	1	€175
4193		175	37	PVC	wit	grijs	nieuw	1	€175
4192	*	144	59	PVC	grijs	grijs	nieuw	1	€175
4189	*	90	95	hout	wit	wit	2dehands	1	€ 200

wit

wit

2dehands



1

53



\_\_\_\_\_ SOLUTION POSSIBLE

### The drawing... in dotted lines

**Color** : no requirements

### **Dimensions** :

- Minimum 1 double window door, width ≥ 250cm
- Opens inwards
- Lockable
- Height: between 210 & 310cm
- Width: max. 515cm

### Menuiseries extérieures (lot 6)

Nous recherchons des menuiseries extérieures en aluminium ou en bois.

Les châssis seront placés sur la façade arrière d'une maison d'habitation bruxelloise orientée au nord. C'est pourquoi nous cherchons les solutions capables de garantir la plus grande surface vitrée possible, dans les gammes dimensionnelles reprises ci-dessous.

Nous n'avons pas d'exigence particulière sur la **couleur** des châssis.

Nous cherchons un produit compris dans une gamme de prix aux alentours de  $200 \notin /m^2$ .

### Dimensions

Nous cherchons des solutions de vitrage pour combler **quatre baies**, dont les dimensions et caractéristiques essentielles sont décrites ci-après.

### BAIE 1:

- Présence au minimum d'une double porte fenêtre de largeur min. 250 cm
   Ouverture de cette porte vers l'intérieur
   Système de fermeture à clé
   Largeur : max. 515 cm
   Hauteur : entre 220 et 310 cm
- Baie 2 :
  - Présence d'une fenêtre coulissante
    Largeur : max. 350 cm
    Hauteur : entre 210 et 310 cm

#### Baie 3 :

- Fenêtre oscillo-battante
  Ouverture vers l'intérieur
  Largeur : max. 110 cm
- Hauteur : entre 210 et 310 cm



Appel d'offre - Fourniture réemploi - Projet Zinneke Pour toute guestion concernant cette demande : 0032 478 69 24 70

Personne de contact : Sandrine Tonnoir

Definition of the required qualities > everything is possible

55



Diversified offer, opening up to surprises













TEST 3





Façade Définitive - Option vitrage 3 WC R+1 à valider



# Case reuse #2 - Staircase of the inner courtyard



Inner patio, situation before the works in 2016







### Design in evolution









# Case reuse #3 – Ventilation unit



### Another opportunity from a demolition site



**Crucial technical requirements** 



### Cartographie des acteurs



Aligning many actors ... coordination & commitment





### Reallocate resources from production to local labour
## III. What we learned

## Conclusions

- 1/ The building as raw material
- 2/ Diverse sources = mastering and planification is possible
- 3/ Mix defined requirements and opening to surprises
- 4/ Dynamic design = flexible conception
- 5/ Creation throughout the process (idea >< execution)
- 6/ Reuse = one team = shared expertise & co-creation (DIT)
- 7/ Back to craftsmanship
- 8/ Important organisational and logistical issues

# Circular economy = circular governance & reframing regulation

### **CONTACT & WEBSITES**

#### **Myriam STOFFEN**

Former director Zinneke and coordinator Masui project

+32 497 54 12 61 myriam.stoffen@gmail.com

www.zinneke.org www.rotordb.org www.ouest.be